

УДК 343.2/.7
ББК 67.408
А43

*Друкується згідно з рішенням оргкомітету
за дорученням Харківського національного університету внутрішніх справ
від 22.03.2016 № 26;
згідно з рішенням правління Кримінологічної асоціації України
від 17.03.2016 № 5.*

Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (19 трав. 2016 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінол. асоц. України ; Ун-т Англія Раскін ; Праз. ін-т дослідж. з питань безпеки (PSSI) ; Чес. кримінол. т-во ; Харків. міськ. осередок гром. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права». – Харків : ХНУВС, 2016. – 192 с.

У збірнику представлені тези наукових доповідей учених, фахівців із кримінального права та кримінології, здобувачів, ад'юнктів, аспірантів та слухачів з України, США, Великої Британії, Західної Австралії, Іспанії, Білорусі, присвячені проблемам протидії злочинності та боротьби з нею, вдосконалення національного законодавства, його наближення до кращих європейських стандартів.

УДК 343.2/.7
ББК 67.408

Публікації наведено в авторській редакції. Оргкомітет не завжди поділяє погляди авторів публікацій.

За достовірність наукового матеріалу, професійного формулювання, фактичних даних, цитат, власних імен, географічних назв, а також за розголошення фактів, що не підлягають відкритому друку, тощо відповідають автори публікацій та їх наукові керівники.

Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті збірника наукових праць «Вісник Кримінологічної асоціації України» (<http://www.visnikkau.org>), а також у репозиторії ХНУВС (<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>).

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНОЛОГІЇ

БАНДУРКА Олександр Маркович, ЛИТВИНОВ Олексій Миколайович ПРО КРИМІНОЛОГІЧНИЙ СЦЕНАРІЙ СВІТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕПОХИ	12
БАРАННИК Олена Борисівна, СЕРДЮК Олексій Олександрович, ЩЕРБАКОВА Ірина Василівна СОЦІОЛОГО-КРИМІНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ «ПУБЛІЧНА БЕЗПЕКА ТА ДОВІРА ДО ПОЛІЦІЇ»: РЕЗУЛЬТАТИ 2013–2016 РОКІВ	14
ГОЛІНА Володимир Васильович ЗАПОБІЖНИЙ ВПЛИВ НА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ, ХАРАКТЕРИСТИКА	17
ГОРБАЧЕНКО Павло Анатолійович ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ КОНТРАБАНДІ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ЧИ ПРЕКУРСОРІВ АБО ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ.....	19
ЛУЦЕНКО Ірина Геннадіївна ПРОТИДІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОТАЛІТАРНИХ СЕКТ	21
МЕДИЦЬКИЙ Ігор Богданович СОЦІОКРИМІНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СТРАХУ ПЕРЕД ЗЛОЧИННІСТЮ	23
МЕЛЬНИЧУК Тетяна Володимирівна ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У ФОКУСІ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ.....	25
ОЛШЕВСЬКИЙ Олександр Володимирович ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО МІСТИТЬ ПРОПАГАНДУ КУЛЬТУ НАСИЛЬСТВА І ЖОРСТОКОСТІ	27
ОРЛОВ Юрій Володимирович РЕЛЯТИВІЗМ В ОЦІНЦІ ПОЛІТИЧНОГО ЗЛОЧИНУ: МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ	29
ПИВОВАРОВ Володимир Володимирович КОРПОРАТИВНА ЗЛОЧИННІСТЬ СУЧАСНОГО СВІТУ	31
ТИТАРЕНКО Олексій Олексійович КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАГРОЗИ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ	33
ФИЛИППОВ Станислав Александрович ТРАНСГРАНИЧНІ УГРОЗИ НА ВОСТОЧНИХ ГРАНИЦАХ ЄВРОСОЮЗА.....	35
ЧЕРЕВКО Кирило Олександрович КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ	37
ЧУПРИНА Анастасія Олегівна ЗАПОБІГАННЯ ШАХРАЙСТВУ З НЕРУХОМІСТЮ У ЖИТЛОВІЙ СФЕРІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИМИ ЗАСОБАМИ.....	39
ШЕВЧУК Тетяна Анатоліївна ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ДИТЯЧОЇ ПРОСТИТУЦІЇ В УКРАЇНІ.....	41
ШКУРО Валерій Володимирович КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЛАТЕНТНОСТІ СУЇЦИДАЛЬНОСТІ ЯК ФОНОВОГО ДЛЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЯВИЩА	43

Володимир Володимирович ПИВОВАРОВ,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Харків, Україна

КОРПОРАТИВНА ЗЛОЧИННІСТЬ СУЧАСНОГО СВІТУ

Діяльність підприємств, скерована в першу чергу на досягнення максимального прибутку, все частіше завдає шкоди суспільним відносинам, які охороняються кримінальним законом. Стрімке зростання злочинів, безпосередньо пов'язаних із діяльністю господарюючих суб'єктів, дозволяє говорити про те, що в Україні сформувався якісно новий вид злочинності – злочинність юридичних осіб, яку в кримінології називають «корпоративна злочинність». В той же час, питання протидії корпоративній злочинності вимагають вирішення питання комплексного впровадження інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб. В контексті цього питання доцільно звернутись до досвіду окремих країн світу. Юридичні особи визнаються суб'єктами злочинів у кримінальному праві багатьох іноземних держав. Однак серед вітчизняних і зарубіжних науковців все ще точиться полеміка навколо питань кримінально-правового статусу суб'єкта злочину, причинно-наслідкового зв'язку і вини юридичної особи та інших принципових питань [1].

Вивчення нормативних джерел свідчить, що кримінальну відповідальність юридичних осіб встановлено 1976 р. у Нідерландах, 1982 р. у Португалії, 1995 р. у Фінляндії, 1997 р. у Китаї. Нині кримінальна відповідальність юридичних осіб існує у США, Канаді, Великій Британії, Шотландії, Данії, Люксембургу. Цікаво, що у Німеччині, Швеції, Італії та Іспанії встановлено так звану квазікримінальну (по суті адміністративно-кримінальну) відповідальність юридичних осіб. Відтак, у різних державах склалися різні моделі закріплення даного інституту в законодавство.

Світовій практиці відомо декілька підходів правового регулювання інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб. Відповідно до першого з них, юридична особа розглядається як самостійний суб'єкт злочину. Тобто вона може нести кримінальну відповідальність як поряд із фізичними особами, так і самостійно. Такий підхід було використано в юридичних системах США, Великої Британії, Австралії, Нідерландів, Франції, Португалії і ряду інших країн, а також інкорпоровано у правові системи Грузії, Литви, Молдови, Естонії. Другий підхід до кримінальної відповідальності юридичних осіб більшою мірою враховує принцип винної відповідальності особи за вчинення злочину, і ґрунтується на визнанні фізичної особи єдиною можливим суб'єктом злочину. У випадку ж участі юридичної особи в злочині, вчиненому фізичною особою в його інтересах, юридична особа поряд із фізичною особою піддається кримінально-правовому впливу як додатковому. На даний час ця модель введена в кримінальне законодавство таких країн, як Австрія, Албанія, Іспанія, Латвія, Мексика, Перу, Туреччина, Швейцарія. Третій підхід передбачає адміністративну відповідальність юридичних осіб за причетність до злочину. Віднести цю модель

до інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб можна лише умовно. Деякі вчені називають цей підхід «квазікримінальна відповідальність юридичних осіб». Вона характерна для країн, що займають помірковану позицію щодо заходів впливу на юридичних осіб. Сьогодні така модель існує в Німеччині, Італії, Швеції.

Ідея запровадження інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб вже частково відтворена у вітчизняному законодавстві. Законом України від 23 травня 2013 року № 314-VII (із наступними змінами) Кримінальний кодекс України доповнено Розділом XIV-I «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», у 2014 році ці законодавчі новели набули чинності. Оскільки вітчизняна кримінально-правова доктрина базується на позиції, відповідно до якої суб'єктом злочину не може бути визнана юридична особа, законодавець обрав підхід, згідно з яким єдиним суб'єктом злочину визнається фізична особа. Стосовно юридичної особи можуть застосовуватись ніби «субсидіарні» до відповідальності фізичної особи заходи кримінально-правового характеру за доволі вузьким переліком.

Імплементована українським законодавцем концепція кримінальної відповідальності юридичних осіб кримінологічно перспективна в контексті впливу на корпоративну злочинність. Разом із тим не можна не бачити і всю складність вирішення цієї проблеми як на законотворчому, так і на правозастосовному рівні. На думку криміналістів, наріжним каменем кримінальної відповідальності юридичних осіб є питання *вини* суб'єкта відповідальності. Конструкція вини як психічного ставлення до вчинку має реальний зміст лише стосовно поведінки особистості. У такому розумінні вести мову стосовно вини юридичної особи неможливо. Один із можливих варіантів вирішення узгодження вказаних протиріч є відокремлення поняття «суб'єкту злочину», яким є фізична осудна особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності, від поняття «суб'єкту кримінальної відповідальності», яким може визнаватись юридична особа. Низка складних питань пов'язана із правовою природою юридичної особи. Відповідно до позиції загальної теорії права, під юридичною особою розуміється штучно створений шляхом простої фікції суб'єкт права. Держава відповідним актом може «викликати її до життя», визначаючи при цьому сферу її діяльності. Із даного твердження можна зробити висновок, що юридична особа як проста фікція є «кримінально недієздатною».

Як бачимо, навіть серед науковців, які в цілому є прихильниками інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб, немає єдиного підходу до визначення вини юридичної особи. Водночас, неабияким наріжним каменем є принцип особистої винної кримінальної відповідальності і для противників даного інституту.

Противники кримінальної відповідальності юридичних осіб надають свої аргументи проти введення даного інституту в діюче законодавство. Один із головних аргументів вчених – противників запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб полягає в тому, що юридична особа діє тільки за посередництвом своїх представників, його діяння не може мати так званої «психологічної ознаки». Тобто діяльність юридичних осіб не може виражатися у формі умислу або необережності. Так, у багатьох правових системах поняття вини включає в себе *елемент докору*, який відповідно до класичної теорії кримінального права може бути звернутий лише до фізичної особи.

В кримінологічній літературі з цього питання вельми аргументовано зазначається (Н. Ф. Кузнецова та інші), що поєднувати принципи вини та особистої відповідальності з невинною колективною відповідальністю юридичних осіб неможливо. Вина являє собою не що інше, як психічне ставлення особи до свого діяння. Такої вини у юридичних осіб немає. Підставою кримінальної відповідальності, відповідно до принципу законності, є вчинення правопорушення (або наявності його складу). Подібного злочину, як заподіяння шкоди дією або бездіяльністю, юридична особа також вчинити не може. Чинне кримінальне законодавство у тому вигляді, в якому воно існує сьогодні, не готове ефективно сприймати кримінальну відповідальність по відношенню до юридичних осіб.

Повертаючись до теми існування інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб у кримі-

нальному законодавстві України, констатуємо: перший крок (і доволі вдалий) у цьому напрямі вже зроблено. Однак виникає ціла низка надскладних проблем, які, на нашу думку, не повинні слугувати поводом для дискусій як самоцілі; науковцям різних напрямів кримінального циклу (криміналістам, кримінологам, процесуалістам тощо) слід об'єднатись у спільних зусиллях щодо доопрацювання інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб, надання йому «живого», практично працюючого напрямку захисту державних і громадських інтересів.

Так, для узгодження позицій в частині співвідношення і розподілу вини в конструкції *«людина – корпорація»* пропонуємо спиратись на констатацію і діалектичне розуміння *детермінуючого зв'язку* між індивідуальним діянням конкретної людини-представника колективного утворення, з одного боку, і суспільно шкідливими «знеособленими» наслідками діяльності корпорації – з іншого боку, їх взаємну обумовленість і прямий (позитивний) кореляційний зв'язок.

Необхідність впровадження інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб за вчинення багатьох економічних, екологічних злочинів, злочинів проти миру та безпеки людства на цей час визнається більшістю вчених-кримінологів. В той же час, подальше удосконалення даного інституту, і особливо – його реальне впровадження у слідчо-судову практику, практику запобіжної діяльності суб'єктів запобігання злочинності, – потребує термінових науково-теоретичних розробок.

Список використаних джерел

1. Антонова Е. Ю. Концептуальные основы корпоративной (коллективной) уголовной ответственности : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Антонова Елена Юрьевна. – Владивосток, 2011. – 395 с.

Одержано 22.04.2016